

Vergaderjaar 2005–2006

30 187

Wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs ter aanpassing van de profielen in de tweede fase van het vwo en het havo (aanpassing profielen tweede fase vwo en havo)

B

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR ONDERWIJS¹

Vastgesteld 4 april 2006

Het voorbereidend onderzoek heeft de commissie aanleiding gegeven tot het maken van de volgende opmerkingen en het stellen van de volgende vragen.

1. Inleiding

De leden van de **CDA**-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het voorliggende wetsvoorstel dat kort gezegd beoogt (hfdst. 2 MvT) door aanpassing van de profielen (de vier vaste vakkenpakketten) in de tweede fase (de bovenbouw) van vwo en havo vier met name genoemde doelen te dienen:

1. betere organiseerbaarheid voor de school, betere werkbaarheid voor de docent, en betere studeerbaarheid voor de leerling;
2. meer ruimte voor eigen keuzen van scholen, docenten en leerlingen;
3. meer ruimte voor verdieping en variatie in het onderwijs;
4. zoveel mogelijk variatie bieden in vooropleidingen voor bèta en techniek ter bevordering van de doorstroming naar zulke opleidingen.

Aan de indiening van het (gewijzigde) wetsvoorstel is een lange tijd van voorbereiding, discussie, consultatie en gedachtewisseling voorafgegaan. Vele organisaties en instellingen zijn in dat verband geraadpleegd, en met de Tweede Kamer zijn voortdurend argumenten gewisseld. Verschillende notities van meerdere bewindspersonen hebben het licht gezien («Continuïteit en vernieuwing...» en «Ruimte laten en keuzes bieden...») om te dienen voor het voeren van een brede discussie in en met het onderwijsveld. De reacties die deze discussie met het onderwijsveld heeft opgeleverd, zijn aan de Tweede Kamer gezonden. Het daarover met de Tweede Kamer gevoerde overleg leidde tot het thans voorliggende aangepaste wetsvoorstel.

Bestudering van het sinds 1998 (invoering profielen) gevolgde traject leert dat niet alle belangen en verlangens van geraadpleegde instanties in gelijke mate konden worden bediend. Dat kan ook moeilijk anders op een terrein als onderwijs waar mogelijkheden en middelen niet onbeperkt zijn. Naar het oordeel van de hier aan het woord zijnde leden moet echter

¹ Samenstelling:

Leden: Schuurman (CU), Schuyer (D66), Dupuis (VVD), Woldring (CDA), Linthorst (PvdA) plv. voorzitter, Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije (VVD), Witteman (PvdA), Ten Hoeve (OSF), Klink (CDA) voorzitter, Van Raak (SP), Thissen (GL), Pruiksmas (CDA).

Plv. leden: Holdijk (SGP), Engels (D66), Swenker (VVD), Walsma (CDA), Eigeman (PvdA), Broekers-Knol (VVD), Maas-de Brouwer (PvdA), Van Dalen-Schiphorst (CDA), Meulenbelt (SP), Van der Lans (GL), Nap-Borger (CDA).

worden erkend dat de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap erin is geslaagd het maximaal mogelijke c.q. haalbare met elkaar te verenigen. De Onderwijsraad deelt die opvatting door in het uitgebrachte advies te constateren (hfdst. 8 MvT) dat bij de direct betrokkenen sprake is van een redelijke tevredenheid over de gemaakte keuzes die voor voldoende draagvlak in het onderwijsveld zorgt. Aan het onderwijsfront waar decennia lang verontrustende hoeveelheden regelgeving hoogtij vierden, mag dat naar het oordeel van die leden als welkom resultaat worden beschouwd. Dat in 2007 na basisvorming, middenschool, tweede fase, studiehuis, vmbo, de rust in vwo en havo mag terugkeren!

Het voorgaande neemt niet weg dat meer in het algemeen vragen reteren en opmerkingen zijn te maken die rechtstreeks verband houden met de noodzaak en de plicht om het onderwijs aan aanstormende generaties zo in te richten dat het volgen ervan een maximale uitgangspositie biedt om maatschappelijk gevestigd te raken. Dat is in de kern de eerste eis die naar de mening van de leden van de CDA-fractie aan onderwijs moet worden gesteld. Wat dan opvalt is dat de politiek bij wat vernieuwing van het voortgezet onderwijs heette, consequent uitsluitend «deskundologen» aan het woord liet, en zich weinig gelegen heeft laten liggen aan wensen die ouders in het belang van hun kinderen koesteren. Dat is naar de mening van deze leden opvallend te noemen, als zo langzamerhand breed gedragen is de notie dat het gezin, hoe ook samengesteld, de bakermat is van het sociale welbevinden van diegenen die aan de poorten van het voortgezet onderwijs gaan kloppen. Hetgeen in het beleidsdebat Onderwijs op 14 maart jl. in deze Kamer door vrijwel alle woordvoerders en de minister over de positie van ouders is opgemerkt, wijst in dezelfde richting. Is naar het oordeel van de minister een modus te bedenken ook deze categorie als respondenten in de onderwijsdiscussie te betrekken?

Met inachtneming van de hieronder opgeworpen vragen is naar het voorlopig oordeel van de leden van de CDA-fractie sprake van een voldoende evenwichtig geheel van maatregelen dat kan leiden tot het bereiken van de in hoofdstuk 2 van de memorie van toelichting gestelde doelen.

De leden van de **PvdA**-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel. Het is opgefallen dat het wetsvoorstel zeer uitvoerig en zeer gedetailleerd is besproken in de Tweede Kamer. Toch resten de aan het woord zijnde leden nog enige vragen.

Het wetsvoorstel is tot stand gekomen naar aanleiding van klachten vanuit het hoger onderwijs over een gebrekkige aansluiting tussen voortgezet en hoger onderwijs en klachten vanuit het voortgezet onderwijs over versnippering, slechte organiseerbaarheid en gebrek aan keuzevrijheid. Het zou er dus toe moeten leiden dat de aansluiting verbetert, de samenhang binnen de profielen vergroot wordt, het aanbod van vakken eenvoudiger te organiseren is en de keuzemogelijkheden toenemen. Precies op deze punten hadden de aan het woord zijnde leden twijfel.

Ook de leden van de **VVD**-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het onderhavige wetsvoorstel, evenals van de behandeling daarvan in de Tweede Kamer en van de brief van de minister van 3 februari 2006 (Kamerstuk 30 187, nr. 23).

De leden van de fracties van **D66** en **OSF** hebben met een zeker genoegen kennisgenomen van het wetsvoorstel omdat zij van mening zijn dat het een belangrijke bijdrage kan leveren aan een voor leerlingen en scholen overzichtelijker en meer studeerbare en vooral ook meer organiseerbare tweede fase van vwo en havo. Dat daarbij de vrijheid van

scholen om zelf keuzes te maken zeker niet kleiner is geworden, wordt door de leden van de beide fracties in het algemeen gesproken ook gewaardeerd. Toch hebben zij nog enkele vragen en bedenkingen.

De leden van de fracties van de **ChristenUnie** en de **SGP** hebben eveneens met belangstelling kennisgenomen van voorliggend wetsvoorstel, hetgeen structurele aanpassing van de profielen in de tweede fase beoogt. Met dit wetsvoorstel kan tegemoet worden gekomen aan de geconstateerde knelpunten. Er is met deze wijzigingen gekozen voor een verdieping, het tegengaan van versnippering én een betere aansluiting op het vervolgonderwijs. Deze leden constateren met instemming dat de voorliggende voorstellen kunnen rekenen op een breed draagvlak onder betrokken partijen uit het onderwijsveld. Zij hebben dan ook weinig behoefte om de inhoudelijke voorstellen ter discussie te stellen, zoals ook de Tweede Kamer zich daarin heeft beperkt.

De leden van de **commissie** zien met belangstelling de beantwoording van de door de leden van de verschillende fracties gestelde vragen tegemoet, in het bijzonder ook die van de PvdA-fractie.

2. Niveau rekenen

De leden van de **CDA**-fractie hebben in de thans gevoerde discussie hun zorg bevestigd gezien dat rekenkundig vermogen en rekenkundige vaardigheid niet langer vanzelfsprekend deel uitmaken van de geestelijke bagage van pabo-studenten. De zakjapanner heeft in zoverre blijvende schade aangericht aan de kunst van het hoofdrekenen. Over de uitkomsten van de afspraken die de minister hieromtrent met de lerarenopleidingen heeft gemaakt (par. 6.2 MvT) zullen deze leden op termijn gaarne worden geïnformeerd. Kan de minister dat aan de Kamer toezeggen? Is bij het maken van die afspraken overigens overwogen enige vorm van toelatingsexamen voor de pabo in het leven te roepen? Waar de minister in de memorie van toelichting zegt dat niet iedereen leraar in het primair onderwijs kan worden, zouden kosten en teleurstellingen worden bespaard als reeds de toegangspoort wordt bewaakt en niet een later noodzakelijk blijvend bindend studieadvies wordt afgewacht. Hoe moet een dergelijk bindend advies worden verstaan: is het werkelijk alleen een advies, of is sprake van een consilium abeundi dat aan heenzending gelijkstaat? Beschikt de minister over sanctiemogelijkheden ingeval de lerarenopleidingen de gemaakte afspraken al te vrijblijvend blijken te interpreteren? Zo ja, welke?

Het blijkt, aldus de leden van de fracties van **D66** en **OSF**, moeilijk om op de pabo's een voldoende niveau van rekenen aan te brengen. Studenten met profiel Cultuur & Maatschappij (C&M) havo als achtergrond schieten op dit punt blijkbaar ernstig tekort. Dat is voor de pabo's vervelend maar ook van de havo C&M-leerlingen die niet naar de pabo gaan mag de maatschappij verwachten dat ze het rekenniveau van het basisonderwijs blijvend beheersen. Wordt door het wegvallen van wiskunde in het profiel C&M voor havo niet de kans gemist om het vak om te bouwen van de «verhaaltjeswiskunde» naar een combinatie van rekenen en wiskunde in meer formele zin? Is dat in feite niet voor iedere hoger opgeleide onmisbare bagage? De kennis vanuit het basisonderwijs schiet daarbij kennelijk tekort, is een herijking van de havo onderbouw naar de mening van de minister voldoende om in het gemis te voorzien?

3. Wiskunde

Het heeft de instemmende aandacht van de leden van de leden van de **CDA**-fractie getrokken dat bij het voorliggende wetsvoorstel, zowel in oorspronkelijke als in aangepaste vorm, een sterk accent is gelegd op versteviging van de positie van het vak wiskunde. Uit hetgeen naar voren kwam bij de beraadslagingen met het totale onderwijsveld inclusief de universitaire wereld was de noodzaak daartoe voldoende duidelijk geworden. De beoogde verbetering van doorstromingsmogelijkheden naar bèta- en techniekstudies zal daarmee gestalte moeten krijgen. In dit verband mag overigens niet uit het oog worden verloren dat ook de rechtenstudent wordt geconfronteerd met bedrijfseconomie en financiële rekenkunde, en ook hij zal daarom voldoende wiskundig dienen te zijn toegerust. Hier rijst wel de vraag of enige monitoring nodig is om de voortgang in de realisatie van die na te streven verbetering van de positie van het vak wiskunde te bewaken. Waar zo nadrukkelijk in dit wetgevings-traject aan dit aspect aandacht is geschonken, lijkt het de leden van de **CDA**-fractie voor de hand te liggen de vinger aan de pols te houden. Deelt de minister die opvatting? Is zij bereid de Onderwijsinspectie te instrueren in het jaarlijks uit te brengen Onderwijsverslag daaraan aandacht te schenken? Zijn er, zo vragen deze leden zich bovendien af, voldoende waarborgen dat dat Onderwijsverslag per definitie meer is dan een opsomming van feiten en cijfers, en in zoverre kan dienen als het evaluatierapport, waarvan ook de Raad van State (hfdst. 4 van het Advies en Nader rapport) het belang heeft benadrukt, zij het aldaar in meer algemene zin en betrokken op het totale wetsvoorstel.

De discussie in de Tweede Kamer over een betere aansluiting op het hoger onderwijs heeft zich met name toegespitst op het belang van voldoende en aansprekende wiskunde, zo vervolgen de leden van de **PvdA**-fractie. Op dit punt constateren zij enige inconsistentie. Hoewel de gebrekkige rekenvaardigheid bij pabo-studenten één van de aanleidingen was om ook in het C&M-profiel wiskunde op te nemen, is dit uiteindelijk alleen in het vwo C&M-profiel gebeurd. In het havo C&M-profiel is geen wiskunde opgenomen, terwijl dit bij uitstek een profiel is dat door aankomende pabo-studenten gekozen wordt. Dit leidt er volgens sommigen toe dat de pabo's zullen gaan selecteren «aan de poort». Volgens de minister zijn er goede redenen om in het havo C&M-profiel géén wiskunde op te nemen en hebben de pabo's toegezegd geen selectie toe te zullen passen op basis van vakken die buiten het verplichte profieldeel vallen. Is de minister bekend met de brief van de Hbo-raad aan staatssecretaris Rutte van 8 februari jl., waarin de Raad stelt dat hij van mening is dat «het nieuwe havo-profiel Cultuur en Maatschappij op basis van de verplichte vakken voor geen enkele opleiding in het hbo toegangsrecht geeft.»? Hoe verhoudt dit standpunt zich tot de beoogde verbeterde aansluiting op het hoger onderwijs? Kan de minister uitleggen waarom wiskunde in het havo profiel C&M niet, en in het vwo profiel wél verplicht blijft?

Naar aanleiding van de in de Tweede Kamer gewisselde argumenten over het wiskundeonderwijs willen de leden van de **VVD**-fractie de minister vragen of het mogelijk is het vak wiskunde (A) in het gemeenschappelijk deel van elk profiel van het hoger algemeen voortgezet onderwijs te plaatsen, zodat ook het profieldeel van het profiel Cultuur en Maatschappij in het havo wiskunde zal omvatten.

Het wiskundeprogramma in het Natuur en Techniek (N&T) profiel vwo gaat in uren achteruit terwijl er van allerlei kanten wordt aangedrongen op versterking van het wiskundeonderwijs, zo vervolgen de leden van de fracties van **D66** en **OSF**. De minister meent dat door beperking van het programma en vooral door meer nadruk op formele wiskunde toch een

betere voorbereiding op vervolgstudies kan worden bereikt. Moet daaruit geconcludeerd worden dat het karakter van het vak wiskunde in dit profiel wezenlijk zal veranderen? Is dat wel op tijd realiseerbaar? En zal dat naar de mening van de minister ook effect moeten hebben op het karakter van het vak in de onderbouw en in ieder geval in de derde klas?

Is de versterking van het wiskundeprogramma door het (ontwikkelen en) aanbieden van het nieuwe vak wiskunde D niet in feite alleen voorbehouden aan scholen met heel grote bovenbouw vwo afdelingen? De keuze voor het profiel N&T is immers al beperkt en de keuze voor het keuzevak wiskunde D zal dus nog beperkter zijn en voor een te kleine groep kunnen scholen moeilijk de noodzakelijke formatie vrijmaken. Zijn de vooruitzichten voor dit nieuwe vak (en ook voor het vak NL&T) hierdoor niet op voorhand vrij beperkt?

De leden van de fracties van de **ChristenUnie** en de **SGP** stellen vervolgens een enkele vraag over de ontwikkeling van het vak wiskunde D in verhouding tot de studielastverlichting voor wiskunde B die nu wordt gerealiseerd. Zij vragen de regering in het bijzonder naar het wiskunde-onderwijs voor de leerlingen van de pilotscholen in de tweede tranche, die pas in 2008 beginnen. Voor hen ontstaat er een gat, wanneer wiskunde B wel is gereduceerd, maar tegelijk het nieuwe verdiepende vak wiskunde D door de school nog niet wordt aangeboden. De regering heeft op dit punt toegezegd in overleg te treden met het veld. Deze leden vragen de regering naar de vorderingen op dit punt. Tevens vragen zij of er geen probleem kan ontstaan voor kleinere scholen om naast het wiskunde onderwijs dat nu al gegeven wordt op deze scholen, ook nog een nieuw vak wiskunde D aan te bieden evenals een nieuw bètavak?

4. Profiel natuur en gezondheid (N&G)

Het heeft de leden van de **PvdA**-fractie verbaasd dat in het profiel N&G gekozen kan worden uit de profielvakken natuurkunde, aardrijkskunde en het nieuw te vormen vak NLT. N&G wordt onder meer gekozen door leerlingen die geneeskunde willen gaan studeren, zoals bekend een studie met beperkte toelating, waarbij de hoogte van het eindexamencijfer van invloed is op de toelating. De aan het woord zijnde leden zouden zich kunnen voorstellen dat leerlingen om die reden (een hoger gemiddeld eindexamencijfer) kiezen voor het vak aardrijkskunde in plaats van voor het – voor geneeskunde – meer voor de hand liggende vak natuurkunde. Deelt de minister deze zorg? Deelt de minister het oordeel van de PvdA-fractie dat dit haaks staat op de beoogde verbeterde aansluiting? Acht de minister het voorstelbaar dat de faculteit der geneeskunde vervolgens zelf een toelatingsexamen gaat afnemen?

5. Gymnasium

Het wetsvoorstel beoogt enerzijds de vrijheid van scholen en anderzijds de keuzemogelijkheden voor de leerlingen te vergroten. Het heeft de leden van de **PvdA**-fractie verbaasd dat voor de gymnasia daarentegen een klassieke taal in het verplichte onderdeel is opgenomen in plaats van, zoals nu het geval is, in de vrije ruimte. Ook in de Tweede Kamer is erop gewezen dat dit ertoe kan leiden dat leerlingen met een eindexamen gymnasium slechts één moderne vreemde taal in hun pakket hebben, waar dat voor vwo-leerlingen twee moderne vreemde talen zijn. Wat heeft de minister ertoe bewogen het door de gymnasia naar tevredenheid gevoerde beleid met een maatregel van bovenaf te doorkruisen?

6. Vrijheid scholen versus keuzemogelijkheden leerlingen

De leden van de **PvdA**-fractie menen dat de doelstellingen om de vrijheid van scholen en de keuzemogelijkheden van leerlingen te vergroten in de praktijk onverenigbaar zouden kunnen zijn. Er zijn in totaal zo'n 17 profielkeuzevakken, waaruit de leerlingen uit alle profielen gezamenlijk er 5 moeten kiezen. Het is nagenoeg uitgesloten dat een school in staat zal zijn alle profielkeuzevakken aan te bieden. Scholen zullen keuzes maken waar zij de meeste vraag naar verwachten, of die zij al in het verplichte profieldeel aanbieden. De keuzevrijheid die op papier heel groot is, zal dus in de praktijk minimaal zijn. Met name relatief dure vakken, zoals de kunstvakken, lopen het risico niet meer te worden aangeboden. Is de minister zich bewust van dit risico op verschraving van het aanbod? Vindt de minister het aanvaardbaar dat leerlingen eindexamen kunnen doen in het profiel C&M zonder dat zij een kunstvak in hun pakket hebben? Bemoeilijkt een dergelijke beperking niet de aansluiting naar een vervolgopleiding richting de kunsten? Zou het, gezien de waarde die de regering hecht aan de ontwikkeling van de creatieve mens, niet voor de hand liggen dat de kunstvakken tot het verplichte onderdeel van het profiel C&M zouden behoren?

Scholen die hun leerlingen toch iets te kiezen willen geven zullen genoodzaakt zijn om voor sommige vakken heel kleine (en dus dure) groepen op te zetten. Dat geldt met name voor de gymnasium- en vwo-afdelingen binnen brede scholengemeenschappen. De investering in het keuze-profieldeel zal ergens uit betaald moeten worden. Er zijn weinig andere mogelijkheden dan een extensivering van het onderwijs, bijvoorbeeld door grotere groepen in het verplichte (profiel)gedeelte of door het verminderen van het aantal contacturen. Is de minister zich van dit risico bewust?

De leden van de PvdA-fractie vrezen dat de gevolgen van het wetsvoorstel zich slecht zouden verhouden tot eerder uitgesproken beleidsvoornemens. Daarbij hadden zij met name twee breed gedragen beleidsvoornemens op het oog:

- de expliciete wens om (weer) tot kleinere scholen te komen (het wetsvoorstel zou de facto kunnen leiden tot druk richting schaalvergroting om zo meer keuzevakken aan te kunnen bieden)
- de wens om in ieder geval een flink aantal contacturen te handhaven, zodat de authentieke rol van de docent (waarvan het belang ook in de beleidsbrief «governance» is ondersteept) tot zijn recht kan komen. De financiering van kleine keuzegroepen zou dit voornemen kunnen door kruisen.

7. Moderne vreemde talen

De fracties van **D66** en **OSF** hebben ernstige twijfels bij de vraag of de keuzemogelijkheden voldoende recht doen aan het (Europese) uitgangspunt dat de studie van vreemde talen gestimuleerd en uitgebreid zou moeten worden. Alhoewel er theoretisch gezien voldoende mogelijkheden zijn om naast Engels ook andere moderne vreemde talen in de pakketten op te nemen wordt die mogelijkheid in de praktijk waarschijnlijk veel kleiner door de beperking van keuzemogelijkheden die de scholen aanbrengen. Het effect zal zijn dat heel veel leerlingen van havo, maar ook van vwo, alleen Engels als vreemde taal in hun pakket zullen hebben. Zelfs voor een leerling die een klassiek gymnasium alfa programma zou willen volgen, kan dat in de praktijk vaak onmogelijk zijn door de keuzes die de school maakt met betrekking tot het aanbod van vakken in de verschillende profielen. Is de minister van mening dat dit een wenselijke of in ieder geval toelaatbare gang van zaken is, of schiet hier de vrijheid

van de school toch te ver door. Denkbaar zou zijn om het aanbod (uiteraard niet: de keuze) van de moderne vreemde talen in het vrije deel voor alle profielen verplicht te stellen. Omdat deze vakken door alle scholen toch al worden aangeboden kan dat waarschijnlijk zonder veel problemen.

8. Diversen

Tot besluit stellen de leden van de **CDA**-fractie nog de volgende vragen:

- Kan de minister voorbeelden geven van dwingend opgelegde onderwijsvormen die uit de examenprogramma's zijn gehaald? Zijn er andere overgebleven? Zijn de examenprogramma's daar systematisch op door gelicht?
- Wat bedoelt de regering met de mededeling dat examenprogramma's ruimte bieden voor het experimenteren met vernieuwingen op initiatief van de leerkrachten?
- Ligt het niet in de rede om voor het nieuwe bèta-vak een centraal examen op te stellen? Hoe valt te voorkomen dat het vak te weinig omlijning krijgt als er geen centrale doelen zijn gesteld?
- De aantrekkelijkheid van de bèta-profielen kan afnemen nu de keuzemogelijkheden daarin dalen. Staat daar flankerend beleid tegenover? Zo ja, wat is de kern daarvan?

De voorzitter van de commissie,
Klink

De griffier van de commissie,
Janssen